

SCHAKEN

door
Hans Böhm

Stilte voor de storm

VOLGENDE WEEK:
MAX REBATTU JR (BRIDGE)

Er zit veel aan te komen in de tweede helft van september: het NK snelschaken in Rotterdam, de Timman-Schaal in Apeldoorn, de Olympiade in Oezbekistan, het NK bedrijvenschaak in Wijk aan Zee en de start van de Nationale Competitie (met excuses aan alle lokale activiteiten in de komende periode die niet meegenomen worden in deze opsomming). We komen daar dus in de volgende rubrieken op terug.

Dan hebben we nu mooi de gelegenheid om in alle rust een alleraardigst boek te bespreken: *De geschiedenis van het damspel*, door Gerhard Bakker. Ik voeg er gelijk aan toe dat er veel over schaken in het boek staat, vandaar. Bakker (1932) schrijft zijn leven lang al over de ontstaansgeschiedenis van het damspel en neemt daarin schaken, triktrak (het moderne backgammon) en andere bordspellen mee. Net zoals het moderne schaken (met een krachtige koningin) als voorloper het vroeg Middel-eeuwse schaken had (met een zwakke generaal) en daarvoor Chaturanga (zonder generaal-stuk, tot ongeveer het jaar 500) zo heeft het moderne dammen ook zijn voorlopers gehad. Tussen 1500-1700 werd er

gedamd op een schaakbord. Dat is een geschakeerd bord (wit/zwart) van acht bij acht, dus 64 velden. In Amerika wordt dat kennelijk nog steeds gespeeld want toen Tim Krabbé en ik in 1972 samen met Ton Sijbrands in Reykjavik waren, wilde Ton als wereldkampioen dammen graag de toekomstige wereldkampioen schaken Bobby Fischer ontmoeten. Maar Fischer reageerde met 'dammen op 64 velden is te makkelijk' en kwam geen ontmoeting. Fischer had gelijk wat betreft de beperkte mogelijkheden op een schaakbord, dan gaat het de kant op van het spel 'de wolf en de twaalf geiten' (waar Bakker ook over schrijft). Maar had Fischer geweten van het damspel op een bord van tien bij tien velden (dus 100 velden totaal) dan was zijn reactie wellicht milder geweest en had hij meer respect voor Ton gehad.

In zijn damboek beschrijft Bakker: de komst van het schaakspel naar Europa rond het jaar 1000, de overgang van abstracte Arabische vormen in herkenbare figuren waarbij ook de namen van de stukken veranderen, het nieuwe schaken vanaf 1500 met de overgang van generaal naar koningin (je had in die periode dat er toernooien waren met een mannelijk stuk en andere

toernooien met het vrouwelijke stuk, dat moest je van tevoren wel even goed vragen), schaken als metafoor voor de liefde (met een afdruk van een kunstwerk uit het Rijksmuseum), schaken in de schilderkunst (met amoureuze afbeeldingen van de schilders Cornelis de Man (1621-1706) en Adriaen van der Werff (1659-1722). Natuurlijk zoekt Bakker bij al die voorbeelden naar overeenkomsten en vergelijkingen met het damspel.

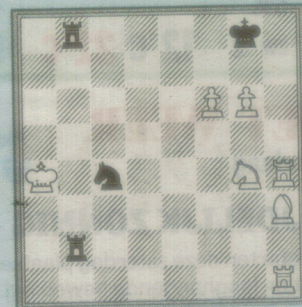
Natuurlijk verder veel over dammen: Pools dammen, Babylonisch dammen, Molkwerums dammen, koffiehuisdammen

In het nawoord lezen we: 'Met dit boek is zeker nog niet het laatste woord gezegd over de ontstaansgeschiedenis van het damspel'. Op de achterkant staat een aanbeveling van Beatrice de Graaf, hoogleraar geschiedenis: 'Bakker debunk mythes en presenteert een wervelende, rijk geïllustreerde geschiedenis van het damspel als cultureel fenomeen.'

Op de site van de KNDB zien we een vriendelijk lachende 94-jarige Gerhard Bakker met zijn zoon en het boek, dat in eigen beheer is uitgegeven.

DIAGRAM

Een opgave van Abu Bakr

bin Yahya al-Suli (870-945), een Turkse schrijver, dichter en schaker. Het was nog in de tijd dat een olifant / raadsheer / looper slechts twee velden kon lopen maar wel over een eigen en vijandelijk stuk kon springen, zoals een damschip. Er komt een verhaal mee met deze opgave: Prins Murwardi had zijn totale bezit ingezet op de uitslag van de partij en ook nog zijn mooie vrouw Dilaram en ze kwamen in deze diagramstelling terecht. Hij zag het niet meer en wilde alles opgeven maar toen riep Dilaram: 'O mijn Prins, offer je torens, niet je vrouw.' Toen zag Murwardi het: **1.Th8+ Kxh8 2.Lf5+ Kg8 3.Th8+ Kxh8 4.g7+ Kg8 Ph6** en fortuin en vrouw veilig.

(Als de oude regel van de springende looper je niet bevalt kun je ook een paard op h3 zetten en dan is de oplossing ongeveer gelijk en conform de moderne regels sinds ongeveer 1500).